

IJTIMOIIY PSIXOLOGIYADA OMMA PSIXOLOGIYASI.

Ahadov Feruzbek Vafo o'g'li.

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti.

Amaliy psixologiya 2 bosqich talabasi.

Anatatsiya : *Ushbu maqolada omma, omma g'oyalar va ularni hurmat qilish. Ommaviy yig'ilishlar inson hayotidagi o'rni, ijtimoiy hodisalar va hozirgi zamon evolyutsiyasi, silvizatsiya jarayonidagi ozgarishlarning ommaviy fikrlash tarziga tasiri, ommaning kuchiga bo'lgan bugingi ishonch, omma kuchi keltirib chiqargan muhim oqibatlar, ommaning vayronkorlikka moilligi, ommani o'rganishning qonun chiqaruvchi va boshqaruvchilarga foydasi haqida gap boradi.*

Kalit so'zlar : *Omma, ilm-fan, silvizatsiya, ong, ongsizlik, instinktiv, tarix, inqilob, global muammo, hissiyot, axliqiy tamoillar.*

Hozirgi global muammolar bilan to'la davrimizning muhim xususiyatlardan biri shundaki, bugun insoniyatning fikrlash tarsi o'zgarish jarayonini boshdan kechirmoqda hatto o'zgarib ham bo'ldi. Bu o'zgarishlar inson hayoting har jabhasini egallab chuqur ildiz otmoqda. Bu o'zgarishlarga sabab bo'layotgan ikkita asosiy omil mavjud. Birinchisi – silvizatsiya elementlarining ildizi hisoblangan diniy, siyosiy va ijtimoiy etiqodlarning yemirilishi; ikkinchi zamonaviy ilm–fan va sanoat inqilobi oqibatida yuzaga kelgan butunlay yangi sharoitlar va yangicha fikrlar tarzi bu asosiy sabablaridan hisoblanadi. Hozirgi davrda eski g'oyalarning deyrli ko'pi yo'qotilgan bo'lsa-da, ular hanuz juda katta mavqeyga va kuchga ega. Ularning o'rniga barpo etilgan yangi zamonaviy dunyoni qurishga intilgan g'oyalar to'liq shakillanib insonlarning jamo tarzida ishlashlariga zamin yaratmoqda.

Hozirgi zamonaviy dunyoda omma kuchining ilg'or o'zgarib borishi avalliga ommaviy g'yalarning targ'ibotiga, so'ngra esa nazariy g'oyalarning amaliyotga ko'chishiga xizmat qiladi. Ilm-fan hozirgacha hech qanday muvaffaqiyatsizlaikka uchragan emas, qola versa hatto jahon urushlarida ham to'xtab qolgan emas. Ilm-fan bizga haqiqatni, eng kamida ongimiz qodir bo'lgan bilimni egallashni vada qildi. U bizga tinchlik yoki baxtni vada qilgan emas. Fan bizning hissiyotlarimizga nisbatan befarq, shikoyat qilsak, qulog'i kar. Ilm fan bilan yashashda bizga ancha kuch kerak chunki ilm-fan juda qudratli kuchga ega shu kuchni biz insonlar jilovlay olishimiz lozim, ilm-fan bilan birga yashamog'imiz lozim. Ilm-fan bilan yashashda bizga chidam kerak, chunki u barbod etgan illyuzalarni hech narsa qayta tiklay olmaydi.[1, 245]

Hozirgacha qadimgi silvizatsiyalar guvoh bo'lgan vayron qilish jarayoni xalq xalq zimmasida bo'lgani ayon. Lekin bugun buning guvohi bo'lmayapmiz. Trix guvohki, axloq tamoillariga tayangan silvizatsiyalar bu tamoillar o'z ta'sirini yo'qota boshlaydi. Silvizatsiya hech qachon omma(avom) tomonidan vujudga keltirilgan emas, u doim kichik intellektual qatlam tomonidan yaratilib kwlingan, boshqarilgan.[2, 512]

Ommaning qonun-qoidalari doimo yovvoyilikka xos bo'lib kelgan. Silvizatsiya ma'lum qoidalar, tartib, instinktiv harakatlardan ongli harakatga o'tish kelajak to'g'risida qayg'urush va madaniyatning yuksak bosqichlarini o'z ichiga oladi- bularning bari ommaga tegishli bo'lib, ko'pincha buni ularning o'zlari anglamaydilar. O'zlarining vayronkor tabiatga monand ravishda omma tanani zaif yoki o'likka aylantiradigan mikroblarga o'xshab harakat qiladi.

Fakatlarga tayanadigan bo'lsak, dunyo boshqaruvchilari, imperiyalarning asoschilari, barcha e'tiqod da'vatchilari, kichik-kichik guruhlarining rahnamolari instinktiv holatdan omma xarakteridan xabardor bo'lgan va ular o'zlari anglamagan holda kuchli psixologlar bo'lishgan. Ularning bu xususiyati ommani boshqarishda juda qo'l kelgan. Masaln qadim tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak, Napoleon o'z xalqining ongini juda aniqlik bilan fahmlagan, biroq o'zga halqlarni umuman noto'g'ri vaziyatlar ham uchrab turgan; u Ispaniya va Rossiyaga qisqa muddatda bosib olmoqchi bo'lib, buning o'rniga talofatlar ko'rgan.[3, 465]

Bizga hozirda omma psixologiyasini o'rganish muhimligi nimada? Yoki yetajchilar uchun ommami qanday boshqarish mumkinligini tushunish uchunmi? Yo'q, chunki bu juda mushkul vazifaga aylanib bormoqda. Omma yetakchilarini boshqarishga o'tmasligi uchun ham, yetakchilar omma psixikasini o'rganib chiqishlariga to'g'ri keladi. Omma psixologiyasiga nazar solib anglash mumkinki, omma harakatlarining juda oz qismi qonunlar va institutlar ta'sirida amalga oshiriladi, ommaviy g'oyalar esa agar to'la singdirilmagan bo'lsa, juda zaif bo'ladi.

Ommaning psixologiyasidan kelib chiqib boshqa ko'plab amaliy ishlarni ham bajarish mumkun. Omma xarakterini o'rganmoqchi bo'lgan kishi tarixiy va iqtisodiy hodisalarga murojat qilishga to'g'ri keladi, bu siz iloji yo'q. Zamonaviy tarixchilardan biri bo'lgan Ten Fransuz inqilobini juda noto'g'ri talqin qilgan edi. Buning sababi u hech qachon omma psixologiyasini o'rganib chiqmagan. U buning o'rniga o'rniga o'rganish uchun vosita sifatida tabiatshunoslar tomonidan ishlab chiqilgan uslubni qo'llaydi. Biroq tabiatshunoslar o'rgangan yo'l orqali axloqiy tamoillarni tushunish ilojisiz. Tarixni shakillantiradigan asosiy omli esa ommaning mana shu axloqiy tamoillari hisoblanadi.[4, 129]

Amaliy juhatdan qaraydigan bo'lsak, omma psixologiyasini o'rganish juda muhim ekanligi ma'lum bo'ladi agar shunchaki qiziqish yuzasidan buni o'rganmoqchi bo'lsak ham, bu e'tiborga molik ish bo'ladi.

Aslida, muhokamamiz markazida turuvchi olomon haqida juda oz bilimga egamiz. Professional psixologlar ham doim olomoni nazrdan chetda qoldirib kelishgan. Juda kech bo'lganidan so'nggina, ular ommaga e'tibor qarata boshladi, lekin shunda ham bunga ommaviy jinoyatlar sabab bo'ladi. shubhasiz, jinoyatchi to'dalar mavjud, ammo samaimiy, qahramon sifat yoki umuman boshqacha xislatalargaega bo'lgan olomon bilan ham hisoblashish, ularni o'rganish kerak. Ommaviy jihatdan omma psixologiyasining ma'lim juhatini tashkil etadi, xolos. Insonga baho faqatgina uning salbiy xislatalarini hisobga olanimiz kabi, ommaning psixik holatini ham faqtagina jinoyatlar bilan o'lchamaslik kerak.[5, 216]

Bir qaraganda sezilmaydigan sabablardan biri- insonlarning fikrlash tarzidagi ulkan o'zgarishdir. O'zining keng qamrovlilikigi yoki ko'p qon to'kkanligi bilan mashhur bo'lgan inqiloblar haqiqiy tarixiy inqiloblar emas. Eng muhim inqiloblar silvizatsiyaning yangilanishi g'oya, tushuncha va e'tiqod shakllariga o'z ta'sirini o'tgazgan paytda sodir bo'ladi. Ommaviy fikrlash tarzi sezilmas o'zgarishlarga uchrab, sezilarli ta'sir ko'rsatish mumkin, bunday jarayonlar tarixning eng yodda qolarli hodisalarga kiradi. Biroq ommaning fikrlash tarzi o'ta qat'iy va o'zgarmas bo'lganligi tarixda bunday yirik hodisalar kamdan-kam uchrab turadi

Xulosa qilib aytganda inson harakatlariga nima turtki bo'lishini o'rganish xuddi biron o'simlikning xususiyatlarini aniqlab chiqish kabi qiziqarli hodisa. Bizning olomanni o'rganish uchun qiladigan tadqiqotlarimiz kichik bir tahliliy xulosaga olib kelish mumkin. Bundna ortiq narsa talab ham qilmaydi. Omma psixologiyasini o'rganish bizga hozirda jamiyat va inson o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni o'rganishga qaratilgan. Omma psixologiyasini o'rganish bizga shular uchun kerakligi ma'lum.

ADABIYOTLAR RO'YXAT.

1. Гидденс Э. Социология. — 2002.
2. Маерс Д. Социальная психология. — М.: Аллель, 2000
3. Маерс Д. Изучаем социальную психологию. — М.: 2009.
4. Мельникова Н.А. Шпаргалка по социальной психологии: ответы на экзаменационные билеты.— М.:Аллель. 2000.